

2. Nogle hovedpunkter i lovforslaget.

På baggrund af udviklingen i beslægtet lovgivning er der behov for en revision og ajourføring af den nu godt 10 år gamle bygningsfredningslov.

I Det europæiske Bygningsfredningsår 1975 udsendte miljøministeriet et debatoplæg: »Bygningsfredningsloven og dens revision – status og perspektiver«. Det foreliggende lovforslag er udarbejdet på grundlag af dette debatoplæg og de reaktioner, som er fremkommet på baggrund heraf fra andre offentlige myndigheder, foreninger, institutioner og enkeltpersoner m. v.

I det følgende omtales lovforslagets hovedpunkter:

2.1. Den automatiske fredning.

Efter lovforslagets § 4 vil i fremtiden alle bygninger fra før år 1536 uden videre være fredet. Retsvirkningerne af denne automatiske fredning svarer til retsvirkningerne af fredninger i øvrigt efter loven, når bortses fra, at ejerne af disse bygninger ikke kan kræve ejendommen overtaget af staten med erstatning, såfremt en nedrivningstilladelse nægtes.

Danmark er efterhånden uhyre fattigt på bygninger fra middelalderen. Det, der er tilbage, er navnlig kirker og nogle enkelte herregårde, medens bebyggelse i vore byer fra før denne periode har lidt en krank skæbne i det sidste århundredes byudvikling. Der er så lidt tilbage, at hver og én bygning fra før dette tidspunkt alene på grund af sin relative sjældenhed er af national interesse.

De få verdslige bygninger fra før 1536 er så godt som alle fredet efter gældende lov. Det drejer sig om ca. 30 herregårde og ca. 80 andre bygninger. For disse bygninger medfører lovforslaget, at det ikke vil være muligt for en ejer at kræve statslig overtagelse, såfremt nedrivningstilladelse nægtes. I lovens formålsbestemmelse er det fremhævet som noget væsentligt, at de bygninger, som værnes, så vidt muligt får en hensigtsmæssig funktion i dagens samfund. Netop for en række gamle herregårdsbygninger vil denne del af lovens formål være vanskelig at opfylde. Disse bygninger må bevares alene som et udtryk for landets kulturhistoriske og arkitekturhistoriske udvikling.

På længere sigt kan der for middelalderkirkerne opstå de samme problemer som for herregårdene. I det omfang, kirkerne stadig er i brug, er de beskyttet i henhold til lovgivningen om folkekirken, jfr. forslaget § 5. Anvendes en kirke ikke længere til gudstjenestebrug, går den automatisk ind i den bygningsmasse, der kan fredes efter bygningsfred-

ningsloven. Er der i denne forbindelse tale om en kirke fra før 1536 – og størsteparten af vore landsbykirker er væsentligt ældre – vil den være automatisk fredet. Det er således en umiddelbar retsvirkning af forslaget § 4, at de centrale bygningsfredningsmyndigheder får det endelige ansvar for, at et eventuelt ødekirkeproblem i Danmark ikke får tilsvarende konsekvenser som i England og Holland, hvor en lang række værdifulde middelalderkirker er gået til grunde.

Et tredje område, hvor bestemmelsen kan have betydning, er de tilfælde, hvor en bygning eller bygningsdel endnu ikke er erkendt som hidrørende fra før 1536, idet en senere ombygning skjuler dette forhold, der først afdækkes eksempelvis ved udførelsen af bygningsarbejder.

Når årstallet 1536 er valgt, skyldes det et ønske om ved den automatiske fredning at sikre alle bygninger fra middelalderen. Reformationen og Grevens Fejde betragtes sædvanligvis som middelalderens afslutning i Danmark og Norge. En tilsvarende tidsgrænse for automatisk fredning findes i den norske kulturmindelov.

2.2. Alderskriteriet for fredning

I gældende lov hedder det, at en bygning som hovedregel skal være 100 år gammel for at kunne fredes, men i praksis har man ikke fraveget 100-års kriteriet. At der i bygningsfredningsloven er et alderskriterium for fredning, er begrundet i antagelsen om, at der bør gå en vis tid, førend det kan bedømmes, hvad der er tilstrækkeligt arkitektonisk og kulturhistorisk værdifuldt til en fredning. Den hastige samfundsudvikling betyder, at en undtagelsesfri opretholdelse af 100-års reglen vil medføre, at meget værdifulde bygninger kan gå tabt, iden de bliver 100 år gamle. Lovforslaget markerer derfor udtrykkeligt, at bygninger uanset alder kan fredes, når dette af særlige grunde skønnes nødvendigt. Denne betingelse vil kunne være opfyldt, f. eks. hvis der er tale om en særlig fremragende bygning, som under alle omstændigheder bør bevares, samt hvor en yngre bevaringsværdig bygning er truet af nedrivning eller er uundværlig som led i en særlig arkitektonisk helhed. Det vil ligeledes kunne anses som en særlig omstændighed, at en bygning er offentlig, idet de hensyn, der begrunder 100-års reglen som oftest ikke vil gøre sig gældende, når der er tale om offentlige bygninger. Ved administrationen af undtagelsesreglen vil der blive lagt vægt på bygningens alder, således at en bygning, der nærmer sig 100 år, lettere vil opfylde betingelserne for anvendelse af undtagelsesbestemmelsen